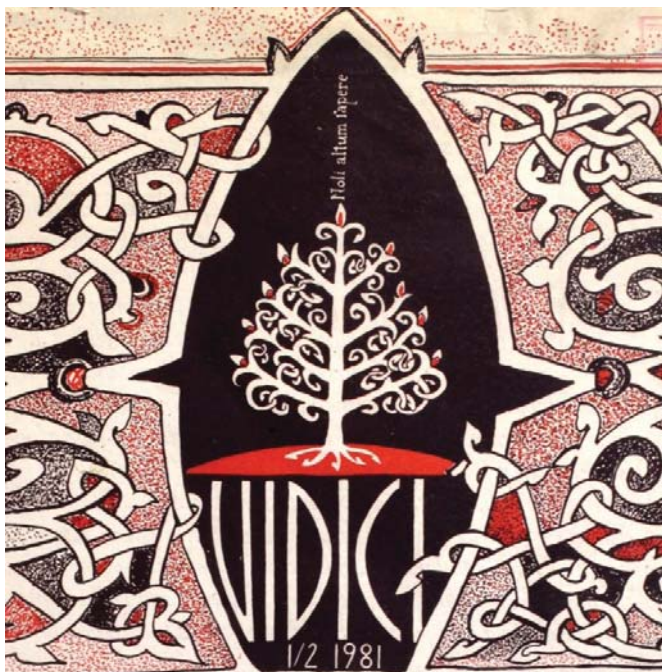

Institut za filozofiju i društvenu teoriju
Beograd, Kraljice Natalije 45 +381 26 46 242
<http://instifdt.bg.ac.rs>

Naučni skup
Rečnik tehnologije – 33 godine posle
12–13. novembar 2014, Beograd
<http://rechniktehnologije.wordpress.com>

Grafičko rešenje *Rečnika tehnologije* i avatar bloga Tamara Jerković

Rečnik tehnologije – 33 godine posle

Izdaje i štampa
Institut za filozofiju i društvenu teoriju
Univerzitet u Beogradu

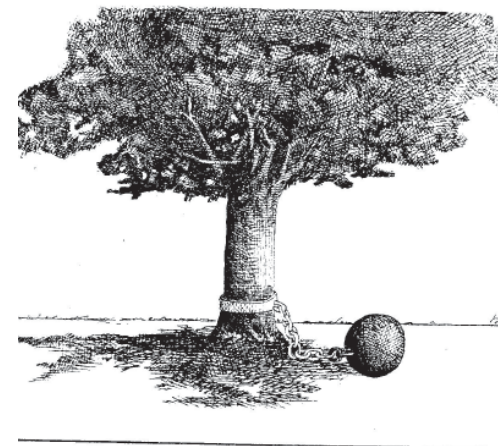
Za izdavača
Petar Bojanić

Beograd, 2014.
Tiraž: 50

ISBN 978-86-82417-76-7

Rečnik tehnologije – 33 godine posle

PROGRAM RADA / SAŽECI IZLAGANJA

(Карикатура Новиче Коцића)

Ilustracija Novica Kocić

IFDT
Beograd
2014.

Naučni odbor

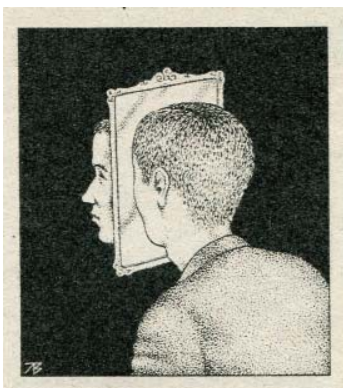
Petar Bojanić
Dušan Bošković
Nenad Daković
Miloš Knežević
Predrag Krstić
Aleksandar Petrović
Dimitrije Vujadinović

Organizacioni odbor

Aleksandra Stevanović
Aleksandar Petrović
Dušan Bošković (predsednik)

Priredili i uredili

Aleksandar Petrović
Dušan Bošković

Ilustracija Jugoslav Vlahović

sreda, 12. novembar, 11^h

Moderatorka Suzana Polić

- 11.15-11.20 Dušan Bošković
Pozdravno slovo
- 11.20-11.30 Film
Dočeci štafete mladosti osamdesetih
- 11.30-11.50 Aleksandar Petrović
Rečnik duha vremena
- 11.50-12.10 Zoran Petrović Piroćanac
„Rečnik tehnologije“ – autentično predskazanje XXI veka
- 12.10-12.30 Božidar Mandić
Kraj tehnologije
- 12.30-13.00 Pauza

Moderator Zoran Petrović Piroćanac

- 13.00-13.20 Suzana Polić
Rečnik tehnologije
– pogled iz perspektive klasične teorije automatskog upravljanja
- 13.20-13.40 Ljubomir Kljakić
Načelo nevidljivosti i njegova primena
- 13.40-14.00 Dimitrije Vujadinović
Model kulturne produkcije oslonjen na optimizam tehnologije
- 14.00-14.20 Nenad Daković
Neka uvek bude sunce
- 14.20-15.20 Diskusija

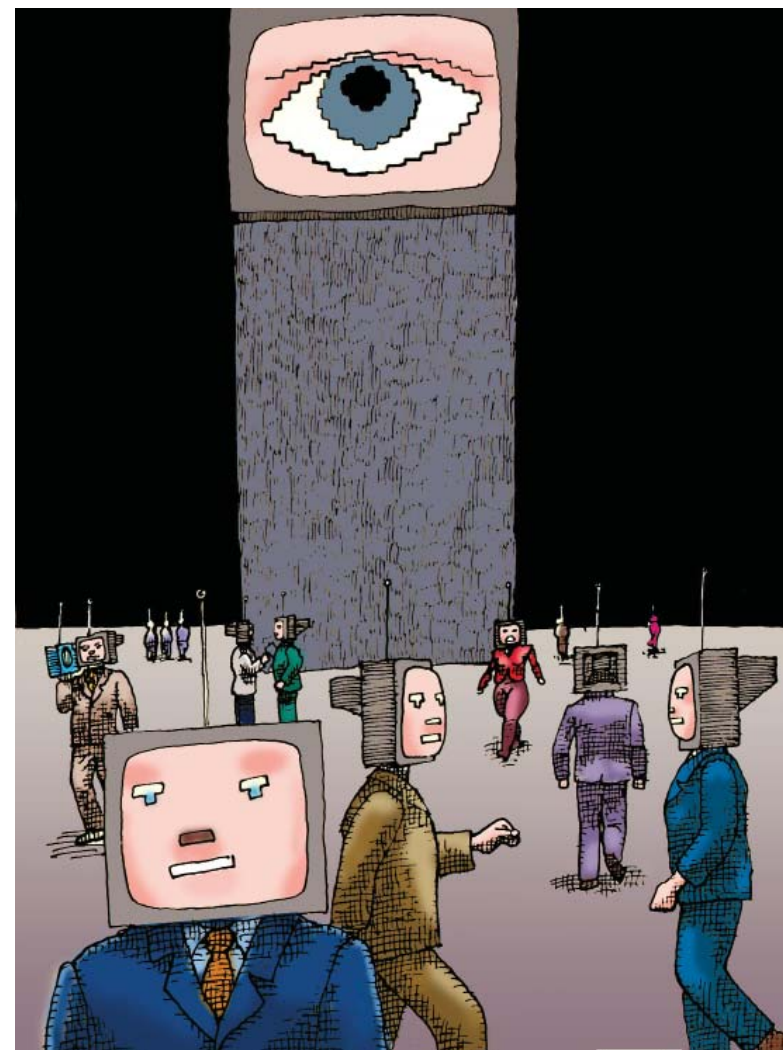
četvrtak, 13. novembar, 11^h

Moderator Aleksandar Petrović

- 11.10-11.30 Slobodan Antonić
„Kritička analiza“ Rečnika tehnologije – pogled iznutra
- 11.30-11.50 Miloš Knežević
*Rečnik tehnologije u političkoj tehnologiji
ranog posttitoizma*
- 11.50-12.10 Milorad Belančić
Razlozi za sećanje (33 godine posle)
- 12.10-12.30 Slobodan Kljakić
O izostanku svesti o važnosti činjenica i njihovoj tačnosti
- 12.30-13.00 Pauza

Moderator Miloš Knežević

- 13.00-13.20 Jelena Đurić
O (im)potenciji sistema i njegovih „protivnika“
- 13.20-13.40 Marjan Čakarević
Tehnologija i mehanizmi
- 13.40-14.00 Dragan Đorđević
KENOTAF: grobnica za Rečnik tehnologije
- 14.00-15.00 Diskusija

Ilustracija Nikola Konstantinović

Ilustracija Dušan Petričić

Skup je posvećen razmatranju filozofskog smisla, istorijskog konteksta i anticipatorskog potencijala *Rečnika tehnologije*, koji je objavljen u junu 1981. kao prvi autentični postmoderni tekst srpske kulture. Njegova pojava, niz pratećih projekata, inventivnih i tačnih civilizacijskih, društvenih i političkih uvida i predikcija (kojima je prethodio ozbiljan teorijski rad, objavljen 1980. u zborniku *Tehnologija*, prvom ove vrste u nas) suštinski je zabrinula političku elitu tog vremena koja je početkom 1982. oštro reagovala objavljivanjem *Analize ideološke orijentacije časopisa Vidici i lista Student* čiji gotovo jedini predmet pažnje jeste *Rečnik*. Novi pojmovi, drugi jezik i drugačiji pogled na svet, kao i žestina njihovog političkog osporavanja, sudbina teksta i njegovih autora, društvena i civilizacijska pomeranja proteklih decenija predstavljaju plodno polazište za razmišljanje o aktuelnosti *Rečnika* 33 godine po objavljivanju.

To je dovoljno dugo vreme da se shvati da je *Rečnik* bilo odbrana slobodne ruke (ceo je rukopisan/kaligrafisan u velikom folio formatu) i slobodne misli (kritički je sačinjen izvan vladajuće marksističke dogme i njenog zakonitog naslednika neoliberalne matrice – bez igre lošeg i do-

brog policajca). Njegova pojava bila je ne samo napuštanje marksističko/samoupravne ideologije već i jedna od prvih kritičkih reči o tehnologiji i njenim posthumanim ishodima ne samo u jugoslovenskoj i srpskoj sredini, već i evropskoj koja je tada, a dobrim delom i sada, opsednuta darovima koje će tehnološki mudraci doneti sledeći zvezdu svetle budućnosti.

Rečnik je svojim kritičkim sistemom pojmova, metafora, simbola, alegorija, etimologija „ezopovskim jezikom“ zasekao tkivo „društva blagostanja“. On je prolio krv svetlucah opsena iz kojih se od zemlje izlazećeg Sunca do Bulevara sumraka diže lelujava *dance macabre*. Dok se zgušnjava oblak transgenih i nano organizama, dok iščezavaju žive vrste, kulture i jezici očito je da je *Rečnik* bio neka vrsta ranog upozorenja, proročkog alarma koji je snažno odjeknuo u srpskoj sredini, ali samo zato što je naišao na progon vlasti, anatemu uslužnih intelektualaca i prokletsvo onih koji su na misteriji ideologije ili tehnologije gradili svoju društvenu moć.

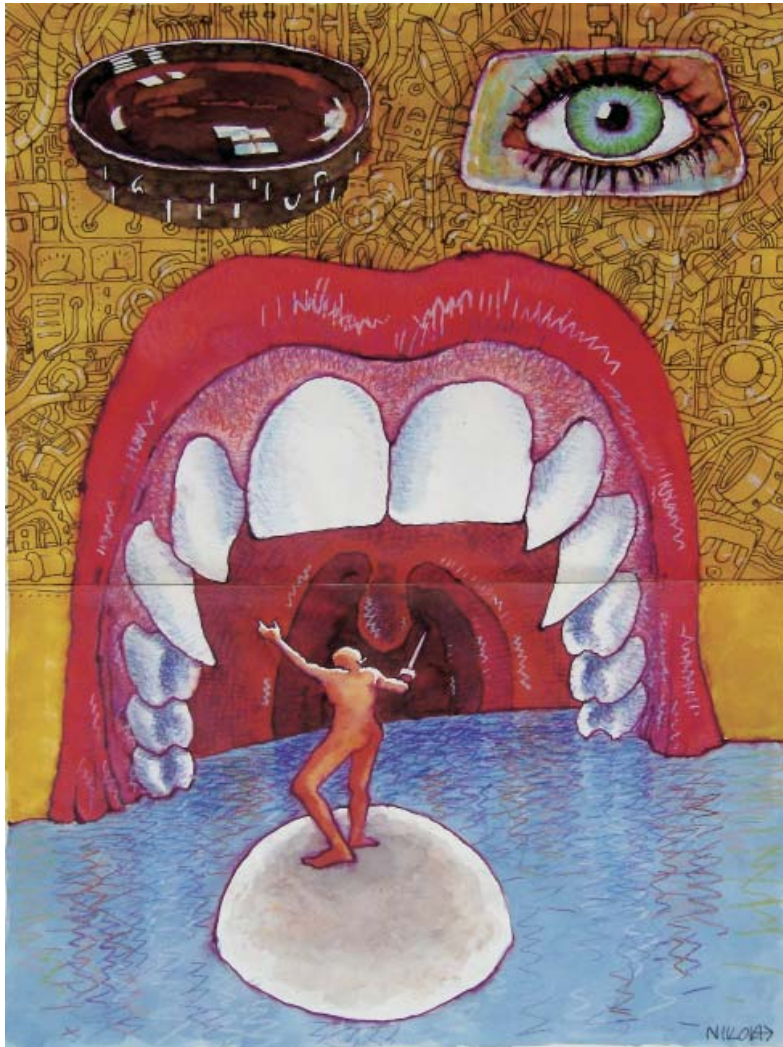
Ovaj skup prvi je pokušaj da se slobodno, bez političkog pritiska ponovo sagleda i valorizuje jedan značajan intelektualni događaj koji je zaključio eru titojuge i otvorio druge vidike egzistencijalnog i istorijskog smisla. On je posle 33 godine ćutanja ne samo početak razumevanja već i svojevrsna rehabilitacija *Rečnika tehnologije* i njegovih autora, koji su javno osuđeni na osnovu *Analize* od koje se do danas niko od aktera nije ogradio. Pripremljen je i prikupljanjem mnoštva relevantnih tekstova i dokumenata koji se mogu naći na adresi <http://recniktehnologije.wordpress.com>

Priredivači

Слободан Антонић

„Критичка анализа“ Речника технологије – поглед изнутра

Аутор износи сећање на своје учешће у писању „Критичке анализе“ Речника технологије. Објашњава се контекст котеријских борби око ресурса у тадашњем систему. Диференцира се први део „афере Видици“ од каснијег, другог дела. Такође се разликују котерије које су учествовале у првом и у другом делу.

Илустрација Никола Констандиновић

Милорад Беланчић

Разлози за сећање (33 године после)

Sam tekst ili Rečnik tehnologije u štampanom izdanju (od pre 33. godine) i danas postoji, kao što postoji i njegova digitalna varijanta (u PDF-u). Ipak sećanja ne postoje, jer ona nikada ne postoje, uvek su tek zadata, njih moramo obnoviti, vratiti iz nigdine, kao što i tumačenja moramo vratiti. Sećanja su nužno nova ili ih ni nema. Bez sumnje, cifra od 33. godine podrazumeva seriju rekontekstualizacija koje pomeraju smisao onog što je „izvorno“ nastalo u tim godinama. Kaže se: pobednik piše istoriju. Nju je pre 33. godine protiv Rečnika tehnologije pisao neko ko se smatrao pobednikom, a ko se danas prepoznaje kao poraženik. Ali, zar sada nismo svi pomalo poraženi?! Eto zašto nam je potrebna jedna tehnologija ne samo pobedničkog nego i poraženičkog čitanja. Mislim da nam Rečnik tehnologije iz Vidika, već u svojoj prvoj rečenici nudi moguće (da li i dovoljno?) rešenje za tu aporiju: „Zapisan je zbog života, ličnosti i volje, a ne zbog reči koje su u njemu.“

Dimitrije Vujadinović
*Modeli kulturne produkcije
oslonjene na optimizam tehnologije*

Posle 33 godine ćutanja ponovo se susrećemo sa Rečnikom tehnologije, i to sa punim razlogom. Sve one procese koje su autori teksto-va uočili, nazvao bih „intelektualnim anarhizmom“, danas se uveliko ostvaruju.

Tema kojom se bavim jeste kulturna produkcija. Sa tog aspekta želeo bih da ukažem na određene trendove koji se događaju u ovoj oblasti, a na koje je na jedan duboko osmišljen, filozofski način ukazano u Rečniku tehnologije.

Kulturna produkcija, odnosno umetnost, jeste široko polje aktivnosti, ali je potpuno pogrešan stav da te aktivnosti *a priori* doprinose lepoti, zadovoljstvu i formiranju **Ličnosti**.

Zato želim da ukažem samo na jedan aspekt, koji se često izostavlja, i to sa unaprede smišljenom namerom, koji već duže godina nastoji i uspeva da normativno odredi kulturnu.

Konkretno mislim na uticaj koji se ostvaruje preko Svetske trgovinske organizacije (STO).

Pre svega, ogromni uticaj moguć je zahvaljujući procesima koje nazivamo globalizacijom. Odnosno, nekritičkim optimizmom prema strelovitom tehnološkom razvoju, koji u svojoj osnovi omogućava koncentraciju ekonomske i političke **Moći** na svetskom nivou.

Novac i proizvodnja moćnih korporacija, kulturnu produkciju alhemijским postupkom **Institucionalizuje** i pretvara u robu industrije zabave, odnosno **Ideologiju**.

Kulturne politike pojedinačnih država, bez obzira o kojem modelu se radi, ustuknule su pred invazijom lidera trgovine industrije zabave koja usmerava kulturni i društveni život, odnosno usađuje ogromnom broju ljudi ideje i percepcije o životu i svetu. Okruženi smo „korporacijskom kulturom“ i njenim posledicama – stvaranjem **Mase!** Ona dominira kulturnom produkcijom.

U toj percepciji nema nepoželjnih pitanja, sve se svodi na računanje i proračunavanje. Nema **Odgovornosti** - mišljenja, promišljanja, osmišljavanja i razmišljanja!

Kako će se sve ovo završiti? Možda upravo onako kako je i implicate naznačenu u Rečniku tehnologije, u **Volji**. Ako tako bude onda sve to na kraju i dobije smisao.

Nenad Daković
Neka uvek bude sunce

Sve što postoji jeste posredovano tehnikom, tehnika ili reč je ono što postoji, prema tome ličnost koja ne bi htela da bude sredstvo tehnike treba večno da ostane u ništavilu, pošto je postojanje apsolutno posredovano tehnikom. Reči nisu ništa drugo nego instrument tehničke manipulacije i otuda **Rečnik tehnologije** opisuje postojanje – on je ONTOLOGIJA.

Ali, šta se ovde u stvari dogodilo. Nisu li vrednosni sudovi proglašeni ontološkim. Ličnost je naime autentična i ova vrednosna ocena je njen jedini ontološki sadržaj. Kategorički imperativ je tako jednom, po ko zna koji put, postao osnova nove ontologije. Neka maksima tvoje volje bude ono što postoji. Tako je kao i u svakom moralizmu **Rečnik tehnologije** nastao zamenjivanjem ontoloških sudova vrednosnim sudovima, kao u onoj dečijoj pesmici: „Neka uvek bude sunca, neka uvek bude nebo, neka uvek bude mama, neka uvek budem ja.“

Dragan Đorđević

KENOTAF: grobnica za Rečnik tehnologije

Tekst je osmišljen kao suočavanje *Rečnika tehnologije* sa istorijom, ali na takav način što bi se istraživački pogled usmerio 1) na predstavljanje istorijskog konteksta u kom nastaje *Rečnik tehnologije* – a to je istorija konceptualizma u SFRJ, kao 2) i na literarni sadržaj koji je ostao nakon *Rečnika tehnologije*, kao njegov legat. Pre toga, raspraviće se dilema povodom historiografskih određenja kao što su **uspeh** i **neuspeh**, idejna **ozbiljnost** ili **neozbiljnost** (*Rečnika tehnologije*). Razrešenje ovih dilema direktno se tiče načina na koji bi trebalo pojmiti ulogu *Rečnika tehnologije* u kontekstu kulturnih dešavanja od osamdesetih godina prošlog veka do danas. Ta „pouzdanija istorija“ zasnovana je isključivo na definisanju konceptualnog karaktera *Rečnika tehnologije* i namera joj je da odbaci resantimansko ili bilo koje drugo romantizovanje osamdesetih godina.

Treba verovati, poput Bleza Paskala, *samo u istorije čiji bi se svedoci dali zaklati*, zbog čega se prljavi posao oko građenja novije istorije savremene kulture može shvatiti kao (još jedan) zločin prema *Rečniku tehnologije*. Ali taj zločin, ovim tekstom, neće izvršiti nužno autor: uprkos misli *Rečnika tehnologije* koja negira Hegelovo poimanje istorije, stranice istorije ovdašnje kulture prepune su odjeka, manje ili više razaznatljivih, što „Grobnicu za Rečnik tehnologije“ pretvara u **kenotaf** – u grobnicu bez tela, bez suštinskog sadržaja: u paradoksalnu grobnicu u kojoj se dogodilo da je aistorični pokojnik dezintegrisao samog sebe – sopstvenom istorijom.

Јелена Ђурић

О (им)потенцији система и његових „противника“

Догађаји који су се одиграли пре више деценија поводом објаве *Речника технологије* покрећу антрополошко размишљање о негативним односима моћи који теже да се успоставе у једном друштву. Покренути извесном кризом, такви односи моћи воде у сукоб између оних који имају функцију „представника институција система“ и оних који на различите начине бивају обележени као „противници система“ како би потом били одстрањени. Такво поступање је аналогно древним ритуалима трибалистичких култура које су обредом убијања „жртвеног јарца“ симболички „прочишћавале“ и тиме обнављале свој колективни идентитет. Међутим, модерни поглед на свет, довео је до стварања културе која више не препознаје смисао и значај симболике за усклађивање друштва, а свој „напредак“ испољава у таквој врсти „прочишћавајућег обнављања“ која механички одстрањује своје обележене припаднике, не настојећи да дође до усаглашења. Искуство догађаја који су се одвијали након што је изведен покушај тадашњег система да заустави „нови талас“ – најављиван идејама тадашњег часописа Видици, чије је последње издање *Речник технологије* – показало је суштинску немоћ таквог приступа. Производњом „непријатеља система“ и испољавањем моћи да их елиминише, систем суштински увећава своју слабост. Тако, уместо да искористи „нови талас“ за свој преображај, обнову и побољшање, тај систем је развијао услове да буде разнет с првим „цунамијем“ а и цела земља са њим. Питање које ово антрополошко размишљање покушава да осмисли је шта се може научити из поминутог искуства.

Милош Кнежевић

*Речник технологије у политичкој технологији
раног поститиозма*

(Осврт на један скоро заборављени случај инкриминације критичког мишљења)

Археолошко ископавање политичких „случајева“ у предмилошевићевском периоду од 1980. до 1987. је занемарено а потребно. Моје сагледавање ослоњено је на три чињенице личног искуства. Прво, случај *Речник технологије* у времену одвијања пратио сам „споља“, као ревносно - радознали посматрач политичких гигања. Био је то предполитички стадијум у мојој биографији. Друго, нешто касније, као један од партијских секретара на Универзитету (1984-1987) узгредно сам се сретао са „реповима“ ранијих случајева, према чијим актерима сам – гле чуда! – пре тога и у том времену гајио интелектуалне и моралне симпатије. И најзад, треће, са данашњег становишта предозираних искуства из Милошевићевог раздобља (1987-2000) и посткомунистичке транзиције досовског и постдосовског типа (2000-2014), у неким схватањима сам еволуирао а да ни сам нисам у потпуности свестан због чега, како и колико? Томе је вероватно допринело и познавање (не)људског материјала из свих фаза нашег новијег расула. За неке ликове сам сасвим сигуран да је боље да их никада нисам упознао, као ни они мене. То наравно није било могуће, па сам се ослонио на стоичко и толстојејевско начело да у људима трагам за добрим састојцима, а њихове зле стране препустим глоцкајућој ентропији времена. Како год, у деканденцији у којој трулимо свако громко подвиквање и клицање очас се изопаче се у јечање и крчање. Зато је време да промислимо и епизоду звану *Речник технологије*, у потрази за њеним скривеним разлозима, свако на свој начин.

Љубомир Кљакић

Начело невидљивости и његова примена

Поглед на *Речник технологије* и његова својства 33 године после 1981. Скица за студију случаја

Речник технологије (1981), као видљиви рад невидљивог колектива невидљивих аутора и, са друге стране, *Анализа идеолошке оријентације часописа Видици и листа Студент* (1982), такође видљиви рад невидљивог колектива невидљивих аутора, намећу питање – зашто је невидљивост (анонимност, имперсоналност, непостојање, тајна) начело на чијој доследној примени инсистирају оба ауторска колектива? Овде, у *Начелу невидљивости и његовој примени*, *Речник* и *Анализа* сагледавају се из оптике контекста у коме су били могући и у коме су настали. Показује се да су *Речник* и *Анализа* два лица истог догађаја, полови између којих се структурира један, јединствен и целовит (културни, политички, психолошки) догађај са својим невидљивим и видљивим актерима. Сходно томе, представљају се и фрагменти одговора на питање о начелу невидљивости и његовој примени.

Slobodan Kljakić

O izostanku svesti o važnosti činjenica i njihovoj tačnosti

Rad se bavi arheologijom nekritičkog i represivnog sistema mišljenja koje nije postavljeno samom tehnologijom, već ideologijom i politikom koje imaju svoju tehnologiju. Cilj te arheologije je otkrivanje značaja činjenica koje nisu bili važne ni u doba Rečnika tehnologije, a još manje u današnjem dobu digitalne moći. Rečnik je, uz ostale razloge, važan jer je insistirao na osnovnim činjenicama života da bi i sam danas postao neporeciva činjenica.

Божидар Мандић

Крај технологије

У последње три деценије изашло је око 700 наслова који имали су имали префикс крај – крај времена, крај историје, крај цивилизације. Стога је и данас потребна интелектуална антиципација попут *Речника технологије* која треба да смогне храбрости и најави крај технологије. Од 1975. десио се прави технолошки удар који је учинио да се човек трансформише и постане неконтролисано зависан о технологији.

Технологија је хегемонија напретка и императив стицања профита, историјски предлог који је човеку одузео човечност. Не треба ни говорити шта је технологија све учинила природи, души и духу. У том смислу погледи који долазе из шуме и ослушкују биљни, минерални и животињски свет чују да сви заједно вичу стоп технологији. Она се мора подвргнути историјским закономерностима и да једног дана и она доживи крај.

Технологија ће убити сама себе убрзавањем нових модела који убијају претходне на неприродан начин. Убрзава се уништење онога што мисли да напредује. Технологија је у овом тренутку веома самоуверена, али је увек поуздан знак пада. Извесно је да је она узела маха у свим доменима, али њено највеће негативно дејство је кретање према уништењу Свеопштег. Налазимо се у епохи у којој су први пут оруђе и оружје истог уништавачког карактера.

Александар Петровић

Речник духа времена

Рад разматра историјски контекст и антиципаторски потенцијал *Речника технологије*. Добро темперирана резонанца с духом времена и низ тачних предвиђања која су се јавила у Речнику и пратећим пројектима представљају чврсто полазиште за размишљање о његовој актуелности 33 године по објављивању. Присутност Речника сагледана је кроз призму историјских збивања и у контрасту са миопијом *Анализе идеолошке оријентације...* која уљуљкана кардељевским митовима не осећа близину слома марксистичке идеологије, распада Југославије и постхуману апотеозу технологије.

Зоран Петровић Пироћанац

Речник технологије – аутентично предсказање XXI века

Прохујалих 33 година наших живота непрестано је увећавао важност несвакидашњег интелектуалног подухвата слободних младих стваралаца окупљених почетком деведесетих година око редакција *Видика* и *Студента*. Овај аутор сматра да у време Титове Југославије није било поредивог интелектуалног подухвата у Србији, који се на много начина отео тада владајућем погледу на свет и толико снажно и аутентично стваралачки експлодирао 1981.

Речник је био и премијерни интелектуални критичар-весник долазеће епохе човечанства, коју ће карактерисати убрзање цивилизације, надолажење технологије кроз потоп технолошких изума у директној функцији пасивизовања маса. Њено неконтролисано ширење одузело је сваку жељу за супротстављањем агресивној алармности корпорација и њиховим безобзирним ратовима за ресурсе маскираним државним интересима.

Прозорљивост аутора *Речника* је у то доба била усамљена. Ни код нас, ни на Истоку, нити на Западу није добила никакву интелектуалну подршку, упркос снази својих дубоко хуманих порука. Можда је данас последњи час да схватимо идеју *Речника* и сагледамо праве изворе отпора постхуманом свету.

Suzana Polić

Rečnik tehnologije – pogled iz perspektive klasične teorije automatskog upravljanja

Rečnik tehnologije, višeslojno filozofsko-umetničko delo, koje je na originalan način ukazalo na problem tehnologije koji u različitim kontekstima i značenjima pulsira u svim periodima društva do danas, moguće je čitati iz isto toliko različitih perspektiva. Jedna od njih je svakako i klasično tehnološka, zanimljiva kao mogućnost za ispitivanje prohodnosti kroz vreme bazičnih pojmova *Rečnika tehnologije*, od nastanka dokumenta pod nazivom Analiza, do savremenog tehnološkog trenutka.

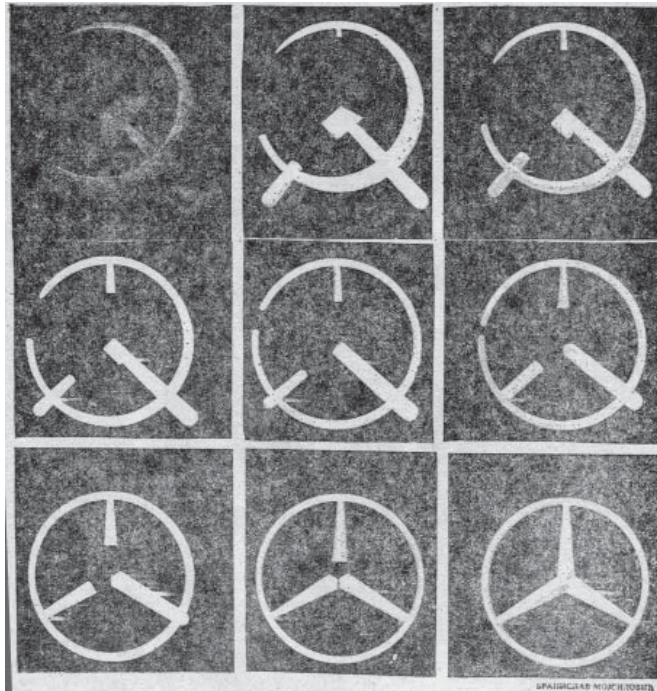
Марјан Чакаревић

Технологија и механизми

Текстови и контекстуални спектар пројекта Технологија

Рад се бави утврђивањем како ужег, тако и ширег језгра текстуалних и других пракси које улазе у корпус у чијем се средишту налази *Речник технологије*, њиховим везама, значењем и контекстуалним мрежама. Сам Речник технологије у раду се третира као књижевни текст, али и као прворазредни протопостмодерни културноисторијски документ, који семантички и „метафизички“ дисперзира ка другим текстовима пројекта Технологија, али чија значења и значај, са друге стране, „подупрти“ су тим другим текстовима. Речник технологије се, такође, чита и мисли у контексту манифестних текстова карактеристичних за авангардне покрете. На крају, у раду се даје једно могуће вредновање и покушај одређивања значаја тог текста, а тиме имплицитно и целог пројекта – данас, 33 године од објављивања.

Sadržaj

Ilustracija Branislav Mojsilović

Naučni odbor	4
Organizacioni odbor	4
Program rada	5
Najava skupa	8
Slobodan Antičić	11
Milorad Belančić	11
Dimitrije Vujadinović	12
Nenad Daković	13
Dragan Đorđević	14
Jelena Đurić	15
Miloš Knežević	16
Ljubomir Kljakić	17
Slobodan Kljakić	18
Božidar Mandić	18
Aleksandar Petrović	19
Zoran Petrović Piroćanac	19
Suzana Polić	20
Marjan Čakarević	21

CIP - Каталогизација у публикацији
- Народна библиотека Србије, Београд

130.2(048)

141.78(048)

НАУЧНИ скуп Речник технологије - 33 године после (2014 ; Београд)

Naučni skup Rečnik tehnologije - 33 godine posle, 12-13 novembar 2014. Beograd / [priredili i uredili Aleksandar Petrović, Dušan Bošković]. - Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju, 2014 (Beograd : Institut za filozofiju i društvenu teoriju). - 24 str. : ilustr. ; 21 cm

Tiraž 50. - Str. 8-9: [Uvod] / priređivači.

ISBN 978-86-82417-76-7

а) Речник технологије. 1981 - Апстракти б) Видици (часопис). 1981 -
Апстракти
COBISS.SR-ID 211329804